

ایکینچی جلد

۱۹۳۶

تورکیات مجموعہ سی

استانبول دارالفنون تورکیات استیتوسی طرفندہ نشر ایملیر

مدیر:

کومرسلی زاده محمد فؤاد

استانبول دارالفنونشده «تورک ادبیاتی تاریخی» مدرسی

استانبول - دولت مطبعہ سی

۱۹۳۸

«میرزا شفیع» حقننده نوط

جعفر ارغلی احمد

تورکيات انستیتوسی آستانلارندن

آذری ادبیاتینک اک طالعه شاعری، بلکه ده، «میرزا شفیع» در. تقریباً بر عصر دن بری اوکا عائد هیچ بر جدی تدقیق یا پیلما دیغندن حقیقی ماهیتی مجهول قلمش، و «ملا پناه واقف»، «ودادی» کبی شاعرلردن صوکر اونا و چنجهی عصر هجری آذری تاریخ ادبیاتنده کی وقعی لایقیه تعیین ایدیله مشدر. اوکا دائراً اولارق، وفاتندن تا صوکر زمانلره قدر، یعنی یتش سنه کبی اوزون بر مدت ظرفنده، تورکجه اولارق، «سلمان ممتاز» ک اوفاق بر مقاله سندن [۱]، یوسف بک وزیروفک «آذربایجان ادبیاتنه بر نظر» عنوانلی اثرنده کی ایکی سطر لقی اهمیت سز حاشیه سندن [۲]، ونهایت «میرزا فتحعلی آخوندوف» ک، کندی طرفندن یازیلش ترجمه حالنده کی اوفاق قیددن ماعدا هیچ برشی یازیلما مشدر. عینی مفقودیت روس ادبیاتنده حکمفر مادر: یالکیز روس مستشرقلرندن «پروفیسور قریمسکی» [۳] شاعر حقنده کوچوک برجه یازمقله اکتفایتدیکی کبی، «روس آنسیقلوپدیسی» نده ده پک یا کلیش معلوماته تصادف ایدیلکده در. حالبوکه، «میرزا شفیع» کرک بر حیات ایکن کرک وفاتندن

[۱] «قورتولوش» مجموعه سی، مایس نسخه سی، باکو ۱۹۲۰

[۲] وزیروفک موضوع بحث اثرنده: [«غزایات میرزا شفیع» عنوانلی بوکتاب آلمانیده بوبوک بررغبت قازاندیغی ایچون، ۱۹ دفعه طبع اولونوب. بعض روایت کوره «میرزا شفیع» بوده نشته دک لقی ایمش. بوروایتلره میدان ورن «میرزا شفیع» ک اصل یازدیقلرینک میدانده اولما ماسیدر. حالبوکه «میرزا شفیع» وار ایمش وکنجه ده یاشارمش] کبی هیچ بر تدقیقه مستند اولمایان یا کلیش معلوماته تصادف ایدیورز.

[۳] پروفیسور قریمسکی «تورکیه وادیاتی تاریخی» عنوانلی اثرینک ایکنجهی جلدنده فضولیدن، و آذربایجان ادبیاتنده کی موقعندن بحث ایده رکن، صوکر دور آذربایجان ادبیاتنده عطف نظر ایتش و میرزا شفیع حقنده: «بواسملردن بری اولان کنجه لی میرزا شفیع، بوده نشته طرفندن آلمانیده فوق العاده تعمیم ایدیلشدر» دیه قید ایتمشدر [موسقوا ۱۹۱۰، صهیغه ۱۴۰]. بواثر، و قتیله، مدرس محترم کوپرلی زاده محمد فؤاد بکک توصیه سی اوزرینه طرفندن ترجمه ایدیلش اولوب، الیوم دارالقنون کتبخانه سی یازمه نری میاننده محفوظدر.

صوکر ، اثرلرینک قیمت بدیعیه وشاعرانه سیله ، مختلف زمانلرده قافقاسیاده بولونمش اولان آوروپا داها دوغروسی آلمان مستشرقلرینک نظردقنی جلب ایله مش ، وکندینی بین الملل بر شهرته نائل ایده جک اثرلرک وجوده کله سنه سبب اولمشدر .

نهایت ، اسکی آذربایجان ادبیاتی مراقیلرندن اولوب سنه لردن بری معلومات طویلا یه رق آذربایجان شعراسی اثرلرینی بر سلسله شکننده نشر ایتکه باشلایان « سلمان ممتاز » ، بوندن اون ایکی سنه اول « کنجه » ده ، « میرزا مهدی ناجی » نک بر یازمه مجموعه سنی (جونک) الله ایتش ، و میرزا شفیعک او مجموعه ده مندرج شعرلرینی « میرزا شفیع واضح » [۱] نامیله کوچوک رر ساله شکننده نشر ایده رک ، شاعرک شخصیتینی بوروین درین ظلمت پرده سنی بیرتمغه موفق اولمشدر . بویله جه ، بعضی مستشرقلرک « عجم ، تاتار ، مجهول بر تورک » اولارق تلقی ، بعضیلرینک ایسه « بوده نشته ت » ک لقب ویا تخلص اولارق قبول ایتدکلری اذری تورک شاعری « میرزا شفیع » ، بوتون قابلیت شاعرانه سیله ، میدان حقیقمش اولیور . « اسلام تاریخی » مؤلفی « آ. موللر » میرزا شفیع بویله تعریف ایتکده در : « معلوم اولدینی وجهله میرزا عجم اولمایوب ، کنجه لی داها دوغروسی هانو وهرلی بر آماندر » [۲] . میرزا شفیعک شخصی حقنده کی بوقاریشقیق و وضوح سزلق ، شو الک صو ک زمانلره قدر دوام ایده کمشدر . « سلمان ممتاز » ک رساله سنی متعاقب ، « میرزا شفیع » حقنده بر مقاله [۳] یازان ویانه پروفیسورلرندن مستشرق دو ققور « ف . فون قره لیتس » ، میرزایی « ایران شاعری میرزا شفیع » دیه تسمیه ایتمشدر . کورولبورکه میرزا شفیع حالا « موهوم برسیا » اولارق تلقی ایدلمکده در . بونکله برابر « پروفیسور قره لیتس » ک مقاله سنده ، ۱۸۷۰ سنه سی آلمان شرق مجموعه سنده « آدولف برژه » نک [۴] « میرزا شفیع » حقنده وردیکی معلوماتک مندرج بولونماسی ، هیچ شبهه یوقدرکه ، مسئله نک تنویرینه ایجه خدمت ایتش اولاجقدر . لاکن نه « سلمان ممتاز » نه ده « پروفیسور قره لیتس » ، میرزا حقنده کافی و واضح معلومات ویرمکه موفق اولما مشلردر .

[۱] سلمان ممتاز ، آذربایجان ادبیاتی ، میرزا شفیع واضح ، باکو ، ۱۹۲۶

[۲] موللر ، اسلام تاریخی ، رومجه ، جلد ۳ ، صیفه ۳

[۳] ف . فون قره لیتس ، « ایران شاعری میرزا شفیع » ، اقدام غزنه سی ، نومرو ۱۰۴۸۷ ،

۲۵ حزیران ۱۹۲۶

[۴] آدولف برژه ، آلمانیا شرق جمعیتی مجموعه سی ، لایپسیغ ، ۱۸۷۰ . نه دنسه بومؤلفک

« شعرای آذربایجان » عنوانی اثرنده « میرزا شفیع » حقنده معلومات موجود دکلدرد .

برنجیسی، اثرینک مقدمه سنده ویردیکی معلوماتک مهم برقمینی «روس آنسیقلوپدیسی» ندن یا کلیش اولارق آلدینی کبی، ایکنجیسی ده، هیچ بر دلیل کوسترمه دن، میرزا حقنده عمومی ماهیتده ایضاحات ویرمشدر. دییه بیلیرزکه، مع التأسف ایکیسی ده بومسئله حقنده اک ابتدائی منبعلره بیلله مراجعت ایتمه مشلردر.

المزده کی موجود وثائق ومعلومات کوستریورکه، «میرزا شفیع» ی تعمیم ایدن وطنایتان یا لکنز «بوده نشسته» اولما مشدر. مومی الیهدن ماعدا «غوثورغ روزین، و لیللم هارنش، آدولف برژه، فریدریخ روزین، و لتمان» کبی سائر مستشرقلرده «میرزا شفیع» حقنده معلومات ویرمک و اثرلرینی مختلف لسانلره ترجمه ایتمکله، کسب شهرت ایتمه سسینه یاردیم ایتمشلردر. «میرزا شفیع» ی اک اول طانیوب قیمت شخصیه سنی تقدیر ایدهن، آلمان مستشرق وعالملرندن «غوثورغ روزین» اولمشدر. مومی الیه ۱۸۴۳ - ۱۸۴۴ سنه لرنده رفاقتنده دیگر بر عالم اولان «قوخ» له برابر روسیه حکومتک امری اوزرینه قافقاسیایه حرکت ایتمشدی [۴]. «غوثورغ روزین» ک اوغلی مستشرق «فریدریخ روزین» ک [۵]، باباسندن روایتاً «میرزا شفیع» حقنده لطفاً ویردیکی معلوماته کوره، باباسی «غوثورغ روزین» بوما موریتی انناسنده، «تقلیس» ده، کاتب ومنشی لک ایدهن «میرزا شفیع» ایله طانیوشمشدر. میرزا فوق العاده حسن خطه مالک اولدیغندن کآن سرعتله فارسی وتورکجه لطیف قطعه لری بازارمش. بوقطعه لردن بریسی میرزا طرفندن دوستی اولان «بوده نشسته» ده هدیه ایدلمشدر. بالاخره «بوده نشسته» ده معلمک بویادکارینی دوقتور «غوثورغ روزین» ده هدیه ایتمشدرکه، الیوم اوغلی اولان «فریدریخ روزین» ک یازیخانه سنده معلق بولونیور.

قطعه خط نسخله بر کاغذ اوزرینه یازیلی اولارق ایکی بیتی احتوا ایتمکده در. بیتک بریسی فارسی دیگر ی ایسه تورکجه در. ایشته بیتلر:

دیدم کل تازه چند دشته بر کنیدی از گیاه بسته

کورد م سنی الدن اختیارم کیتدی باخدم یوزکه صبر و قرام کیتدی

[۴] دها فضله معلومات ایچون Meyer ک : «Grosses Konversations» Lexicon عنوانلی

اثرینه مراجعت، صحیفه ۹۶۸، جلد ۱۳

[۵] «فریدریخ روزین» سابق آلمانیا خارجیجه نظاری اولوب مستشرقلردنر. دوستم پروفیسور «بابینغه» واسطه سیله کندیلری ایله تشرف ایتدیکم زمان، «میرزا شفیع» حقنده باباسنک کندیسینه سوبله دیکی معلوماتی لطف ایتمشلردر.

ایلك بيت «سعدی» نك «كلستان» ندن آلفش در. ایکنجی تورکجه بیت ایسه آذری تورک شاعرلرندن بریسینه عأندر. المزده دیوانلر بولونمادیغندن مع التأسف تعیین ایده مه دک . قطعه، مختلف زمانلرده ، کرک «غہ نورغ روزین» [۱] و کرکسه اوغلی «فریدرخ روزین» [۲] طرفلرندن طبع نشر ایدیلرک تعمیم ایدیلشدر . بالاخره «میرزا شفیع» ک منشیلکندن بحث ایده جکمزدن ، شیمدی تکرار فریدرخ روزینک «بوده نشته» و شاعر حقنده ویردیکی معلوماته کچلم .

اولجه سویله دیکمز وجهله «غہ نورغ روزین» میرزا شفیع ایله کوروشه رک دوستلق پیدا ایتش . تام بوصیرالرده - یعنی، تقریباً ۱۸۴۴ سنه سنده - قافقاسیا والیء عمومییسی اولان «نیدغارت» ک تکلیفی اوزرینه، «بوده نشته» تفلیس دارالمعلمین مدیرلکنی درعهده ایده رک موسقو وادن تفلیسه کلشدر . ایکی آلمان عالمی یکدیگریله بوراده طانیشمشاردر . ایشه بوصیراده «غ. روزین» ، بوده نشته، وضعیتدن بالاستفاده السنه شرقیه ایله مشغول اولمه لرخی توصیه ایتش ، و پک ای فارسی و تورک لسانلرینه واقف اولان «میرزا شفیع» ی معلم اولارق تقدیم ایتشدر . بو تاریخدن اعتباراً «بوده نشته» معلمی اولان میرزا ایله دوست اولمغه و السنه شرقیه یی اوکره نمکه باشلامشدر . بالذات «بوده نشته» دخی «مکتوبلارنده برشاعر حیاتی» [۳] عنوانلی اثرنده میرزانک اوزون زمان تاتارجه (یعنی تورکجه) و فارسی معلمی اولدیغنی قید ایتشدر . آریجه «سلمان ممتاز» دن اوکره ندیکمز کوره، «بوده نشته» کندی خوجاسنی انستیتویه معلم اولارق تعیین ایتشدر .

برسنه لک مدیرلک حیاتندن صوکرآ، «بوده نشته» وظیفه سی ترکله خصوصی درس لرینه دوام ایتش ، و بالاخره قافقاسیا ، قریم ، آسیای صغرا ده اجرای سیاحت ایده رک مملکتی اولان آلمانیا یه عودت ایله مشدر [۴] . عودتی متعاقب، «بوده نشته» اسکی معلمی و دوستی اولان میرزانک غزللرخی آلمانجه یه ترجمه ایده رک نشره قرار ویریور ، وایلك طبیعی اولقی اوزره «Die Lieder des Mirza Schaffy» عنوانی ایله ۱۸۵۱ سنه سننده نشر ایدیور . اثر میدانه چیقار چیقماز ، کمال سرعتله، آلمانیا ده انتشار ایتش ، و غزللرک قیمت

[۱] Tuti Nameh : G. Rosen ، ص ۴۲۳

[۲] Persien in Wort und Bild : Friedrich Rosen ، برلین، صیفه ۴۱

[۳] برلین ، ۱۸۹۳ ، صیفه ۱۹۵ ، قره لیتس ، «اقدام» ده کی مقاله

[۴] روس آنسیقلوپه دیسی ، پترسبورغ ۱۸۹۱ ، جلد ۴ ، جزؤ ۷ ، صیفه ۲۱۲ .

بدیعه سی قارئینک نظر دقتی جلب ایله مشدر. اودرجه ده که، شیمدی یه قدر بوغزللر لایکیوز نسکسان بیك نسخه اولارق ۱۶۹ دفعه طبع ایدیلشدر [۱].

«میرزا شفیع غزللری» اولدقجه قیسه برمدت اناسنده «بوده نشته» یه بیوک بر شهرت قازانیردی. فقط، میرزا شفیع کیم اولدیغی آکلامق مراقی، میرزا حقنده کی قاریشیق معلوماته میدان ویرمشدر. قارئلر «میرزا شفیع» یه بوده نشته تک لقبی اولارق تلقی ایتیش، و «موللر» ده بوفکره اشتراک ایدرک، میرزایی «هانووهرلی بر آلمان» اولارق قید ایتیشدر. بو وضعیت، اثرک ایلاک طبعندن بوده نشته تک «برشاعر حیاتی» نک انتشارینه قدر دوام ایدیور. لاکن بو اثر دخی «میرزا شفیع» کیم اولدیغی وضوحله تعیین ایدمه مشدر. «بوده نشته» دییورکه: «حقیقت بودرکه میرزا شفیع غزللرینک بردانه دن ماعدا ترجمه لری یوقدر. بونلری صرف کندیم یازدم. مع هذا چوق سنه اول اوزونجه بر زمان تاتارجه و فارسی معلم اولمش اولان میرزا شفیع نامنده بر آدام یاشامشدرکه، بوغزللرک وجوده کله سنده اونک بیوک بر تاثیر ونفوذی اولمشدر. اگر شرقده بولونماسه ایدم، بوغزللرک بیوک بر قسمی هیچ میدانه کزدی» [۲].

بو اعترافات، میرزانک نه شاعر لکی ونه ده شخصی حقنده واضح معلومات ویرمه مکده، بالعکس، میرزانک عادی بر معلم اولوب، غزللرک، بوده نشته تک کندی تألیف کرده سی اولدیغی ارا نه ایتیمکده در. بو اعترافات بر غما، روس آنسیقلوپه دیسی بوده نشته تن بحث ایدرکن: «بوده نشته تک بیوک شهرتی، بو کی مترجم اثرلرندن عبارت اولمایوب، بالخاصه، «میرزا شفیع غزللری» کی اوریشال اثرلرنددر. بوغزللرک یوقدر فوق العاده رغبت بولماسی، بوده نشته تک فارسی لسانی معلمنک صاف اداسنه و شرقه خاص رنکله مالک لساننه مدیوندر» دییه قید ایتیمکده در [۳].

بوتون بو مغلق معلوماتدن صوکره، «میرزا شفیع» حقنده الک قطعی معلوماته «ویلهم هارنش» نامنده عالم بر آلمان سیاحنک اثرنده تصاف ایدیور. تقریباً ۱۸۵۰ سنه لرنده قافقاسیا و آناتولیده سیاحت ایتیش اولان بو ذات تقلیدسه بولومش، و طبق «بوده نشته» کی، «میرزا شفیع» ایله کوروشمش، اوندن تورکجه و فارسی اوکره نمکه چالیشمشدر. «هارنش» میرزایی بویله

[۱] «سلمان ممتاز» یا کلش اولارق ۱۶۷، «وزیروف» ایسه ۱۷۰ دفعه طبع ایدیلدیکنی قید ایتیشدر. ۱۶۹ نجی صوک طبع ۱۹۲۲ سنه سنه عاآددر.

[۲] قره لیتس، عین مقاله

[۳] روس آنسیقلوپه دیسی، جلد ۴، جزؤ ۷، صحیفه ۲۱۲

توصیف ایتکده در: «دوستم مستعد میرزا شفیع درین قلمدن قویان فکری، در حال لطیف بر شاعر چپچی تأثیرینی برافینور، و تقایس شهرینی عادتا بر جنته چویریوردی. کندینی محلی لسانلر او کره نك ایچون معلم آلدیم. عاشقانه شعرلرندن بری سینک ترجمه سنی ویریورم» [۱].
 بو معلوماتدن آکلاشیلا جنی وجهله، او، برعادی معلم اولمایوب عینی زمانده قیمتی برشاعر ایمیش.
 «ویلهلم هارنش» ک ترجمه ایتدیکی غزل، تقریباً ۱۹ بیتدن عبارت اولوب میرزانک «زلیخا» نه عائد شعرلری قسمنه داخلدر.

ایشته بویه جه، «ویلهلم هارنش» ک ترجمه ایتدیکی شعر و «سلمان ممتاز» ک نشر ایتدیکی غزللر، دوغورودن دوغورویه میرزا شفیع «مستعد برشاعر» اولدیغنی میدان قویمشدر. «بوده نشته» ک کندنی تألیف کرده سی اولار ق قید ایتدیکی غزللرده، ادعا اولونوبیلر که، «میرزا شفیع» ک قلمندن چیقمش شعرلردر. زیر «بوده نشته»، شاعر اولقندن زیاده منظوم اثرلر ترجمه سیله مشهوردر. آلمان آنسیقلوپه دیسنک «بوده نشته» حقه ده ویردیکی معلوماتی [۲] نظر اعتباره آیرسه ق کورورز که، بوده نشته، «پوشکین»، «لرمونتوف» کی روس شاعرلرینک منظوم اثرلرینی ترجمه ایتدیکی کی، او قرائنا خلق ادبیاتندن بعض پارچه لری و شرق ادبیاتندن ده «حافظ» ی و «عمر خیام» ی ترجمه ایتمشدر [۳]. طبق بو قیلدن اولار ق «میرزا شفیع» کده غزللرینی ترجمه ایله مشدر. بلکه بو صوک ترجمه سی بویوک بر تحریفله یاییلمه شدر؛ فقط، ادعا ایدیلدیکی کی، بو، صرف «بوده نشته» ک کندنی تألیف کرده سی اولاماز. ذاتاً اثرک اسمی بیله، «میرزا شفیع» ک اولدیغنه بویوک بر دلیلدر. استقبالدله الده ایدیه جک اولان «میرزا شفیع» ک شعرلری، بوده نشته تک ترجمه لری ایله مقایسه ایدیلرسه، مسئله کندیلک کندن توضیح ایده جکدر نیته کیم، و قتیله «آدولف برژه» نك الده ایتدیکی ترجمه، بالاخره «سلمان ممتاز» ک نشر ایتدیکی

Reisen in den Länder der asiatischen Türkei und des kaukasus : [۱]

(Die Welt Kunde) Wilhelm Harnisch کلیاتندن اولوب ۱۸۵۴ سنه سنده لایپسیغ ده طبع ایدیلشدر . صحیفه ۴۳۶ - ۴۳۷

[۲] «بوده نشته» حقه ده دها فضلله معلومات ایچون «مهیه ر» ک آلمانجه آنسیقلوپه دیسنه مراجعت:

جلد ۳، صحیفه ۱۱۷

[۳] بوده نشته تک بو اثرلری بو عنوان ایله نشر ایدیلشدر: «Der Sänger von Schiras»؛

«Lieder und Sprüche des Omars Chajjam verdeutschte». طبق «میرزا شفیع» ک غزللری کی، بو اثرلر دخی برچوق دفعه طبع و نشر ایدیلشدر.

« میرزا شفیع » ك غزلاری میانده بولونمقده در. دیگر طرفدن بوده نشتت « شیراز شاعری » نامنده کی ترجمه سنك مقدمه سنده، تصوف جریانی حقنده معلومات ویریرکن، آیریحینه « میرزا شفیع » دنده بحث ایتمکده در. آکلاشیلور که « بوده نشتت »، میرزایی بر « تصوف شاعری » اولارق تلقی ایتمشدر. آیریحی « فون قره لیتس » دنده ایشیتورز که: « میرزا شفیع غزلاری » انتشار ایدر ایتمز، « کله لری حریر ایملکلرینه دیزلیش اینجیره مشابه » اولان بو غزلار، دوغروندن دوغروییه « میرزا شفیع » ك ترجمه سی اولارق اعلان ایدیلشدر [۱]. كذلك « میرزا شفیع » دن بحث ایتمش اولان « فریدریخ روزین » ایسه، اونو بر شاعر تلقی ایتمیرك دوغروندن دوغروییه بر « منشی » اولارق قبول ایتمشدر [۲].

ایشته الهه ایده بیلدیکمز وثائقه استناداً، نهایت، اواسکی موهوم سیانك بر شاعر اولدیفنی قطعیتله سویله مک امکانی حاصل اولمشدر. مع مافیه « میرزا شفیع » ك دیگر اشعاری الهه ایدیلرسه، آذربایجان ادبیاتنده کی موقعی داها قولایقله تثبیت ایدیلش [۳]، و کندیسندن صوکران کن آذری شاعر لری اوزرینده کی تأثیری ده آکلاشیلوش اولاجقدر. مع مافیه، « سلمان ممتاز » ك یاپدیفنی اوافق تدقیقدن بیله کورییورز که « میرزا شفیع » تمامیه ده تأثیر سنز قالمامشدر. مثلاً، میرزانك بر غزلی « ودادی » طرفندن تنظیر ایدیلشدر. بو غزلك صوکران بارچه سنی عیناً « سلمان ممتاز » ك اثرندن اقتباس ایدیورز.

قان توکر خسته « ودادی » که دیمشدر « واضح »

کونکلمك دیده کریان کیمی فواره سی وار

فقط بز شیمدیلک، بعض وثائق المزده بولونمادیغندن، « سلمان ممتاز » ك بو فکرینی اولدیفنی کی قبول ایدیورز. استقباله وکا عائد یایلاجق تدقیقاتك مسئله نی داها اینی تنویر ایده جکی امیدنده اولدیغمز کی، عینی زمانده « میرزا شفیع » ك آذری تورک ادبیاتنك انکشافنده مهم بررول اوینادیغنی ده تخمین ایتمکده بز. داها اوچ سنه اول دارالفنون ادبیات فاکولته سنده « تورک ادبیاتنك تکاملی » عنوانی درس لری اشناسنده، استاد محترم « کوپرلی زاده محمد فؤاد »

[۱] قره لیتس، عین مقاله

[۲] Persien in Wort und Bild، Friedrich Rosen، صحیفه ۴۱.

[۳] بومقصدله « بوده نشتت » ك اقر باندن ریسنه مراجعتله عائله سنك بقیه معلوماتی الهه ایتمك ایسته دك. فقط مع التأسف هیچ برشی آلهه ایده مه دك. ظنمجه « بوده نشتت » ك عائله سی نزدنده میرزانك بعض پارچه لری بولقی قابل اولاجقدی. فقط، شیمدی به قدر اولان عدم موفقیتمزه رغماً، بوشبیمز ده دوام ایده جکز.

بك دخى، هجرى اون اوچنچى عصر آذرى ادبياتندن بحث ايدهر كن، « ميرزا شفیع » ك آذرى ادبياتنك بودورنده هر حالده بر رول اوينا مەسى لازم كلديكى فكرينى سويله مشلردى. ذاتاً، ميرزانك، آوروپامستشر قارينك بو قدر نظر دقتى جلب ايمەسى ده، بو قناعتى تقويه ايتمكده در. هر حالده، ادعا ايدە بيليركه هنوز « ميرزا شفیع »، الەه كى موجود وثائقه نظراً بيله كافي درجه ده تدقيق ايديله مشدر .

« ميرزا شفیع » ك ترجمه حالى و حياتى حقنده كذلك، صريح معلوماته مالك دكلز. زه خصوصه الكجوق معلومات ويرهن، ينه « برژه » اولمشدر [۱]. بو ذاته كوره ميرزا « كنجه » خانلغنك پايتختى اولان كنجه، شهرنده تولد ايتمشدر. باباسى « صادق » معمار صفتيله « جواد » خان، ك [۲] سراينده ياشامشدر. مومى اليهك ايكي اوغلى وارمش، بريسى « عبدالعلى » ديكرى ايسه « ميرزا شفیع » ايمش. شفیع، باباسنك تشويقى اوزرينه مدرسه ده توركه، فارسى و عربجه اوكره نمش، بالاخره باباسى « صادق » وفات ايتدكدنصكره « ميرزا عبدالله » نامنده بر عالمك طرفدارلرى صيراسنه كچمشدر. لاكن « شفیع » ك بو حركتى اهلينك خوشنه كيمه مش، وميرزا مدرسه دن چكيلمكه مجبور اولمشدر. ماده مضايقه ايجرويسنده ايدى. لاكن بو وضعيتى اوزون سورمه مش، وجواد خانك قيزى « پسته خانم » كنديسى بر مأموريتە تعيين ايتمشدر. وظيفه سى مخبرلرى تأمين وايكي اوافق قريه يى اداره ايتمك اولديغندن، كنديسنه ميرزا لقبى و يريلمشدر. ايرانلرك « كنجه » يه قارشى واقع اولان هجومى، تكرار « ميرزا شفیع » ي درين بر مضايقه يه سوروكله مشدر. حيات يوميه سنى تأمين ايتمك مقصديله كنجه ده كى « شاه عباس » مسجدينك بر حجره سنده كتاب استنساخى ايله مشغول اولمشدر. نهايت ۱۸۴۰ سنه سنده، دوستى اولان « ميرزا فتحعلى آخوندوف » ك يارديمى ايله، حكومت مأموريتنه آلنمش

[۱] داها فضله معلومات آلتقى ايچون قره ليتك اقدامده كى مقاله سنه مراجعت .

[۲] جواد خان كنجه خانلغنك الكصوك حكمدارى ايدى. كنديسى فوق العاده جسور اولديغى كپ، خانلغنك ترقى وانكشافى ايچون ده غيرت ايدەردى. سراينده بر چوق شاعرلر بولونديغى روايت ايدلمكده در. بوپوك بر احتمالاً « ميرزا شفیع » ك باباسى دخى معمار صفتيله سراى منسوبى اولانلردن معدود ايدى. كنجه خانلغى تقريباً ۱۷۵۰ سنه سندن صوكرا تاميله كسب استقلال ايتش ايدى. ۱۸۰۴ سنه سنده روسلره قارشى شدتلى مقاومت كوستره رك نهايت سقوط ايتمشدر. جوادخان، « زياد اوغلى » سلاله سنه منسوبدر. « آذربايجانده خانلقلردورى » ناميله خاضرلامقده اولديغمز تدقيقنامه ده بو خصوصه معلومات و يريله جكدرد .

و تفلیس قضا مکتبی معلمکنه تعیین ایدیلشدر. ۱۸۴۴ سنه سنده عین وظیفه ایله کنجه به نقل ایدیلش و ۱۸۵۰ سنه سنده ده تفلیس ژیمنازیاسنده معلم وظیفه سنی ایفا ایتمشدر. تقریباً ۶۰ یاشنده اولارق ۱۸۵۲ سنه سنده وفات ایله مشدر.

شیمدی، یوقاریده حقنده سرد ایتدی کمز بوقدر معلوماتدن سوکرا «میرزا شفیع» ک شخصیتی تعیین ایده بیلرز: میرزا، سویلندیکی کبی نه عجمدر، نه ده تاتار. دوغرودن دوغرویه کنجه لی آذری تورکیدر. قیمت شاعرانه سیله ده آذری تورک قلاسیک ادبیاتنه منسوبدر. آوروپالیرک میرزایی ایرانلی اولارق تلقی ایتهلرینه باشلیجه سبب، «فریدریخ روزین» کده سویله دیکی وجهله، «شیعی» اولماسیدر. بوجوروک فکری ردایمک ایچون، بکون بیله، ایران آذربایجانلی ایله قافقاسیا آذربایجانلی تورک اهاالیسنک اکثریتی شیعی لک تشکیل ایتمکده اولدیغنی ذکر ایتمه مز کافیدر. شیعی اولق، محقق عجم اولقنی استلزام ایتمز. بوراده، کمال حیرتله، «پروفسور قره لیتس» کده بو یاکلیش فکره قایلدیغنی سویله مکدن کنیدی آلامایه جقم. موسی ایله، هر نه دنسه، میرزا شفیعی «بر ایرانلی شاعر اولارق» توصیف ایتمکده، و فقط کندی فکرنی اثبات ایده جک هیچ بر دلیل کوسستمه مکده در. حالبوکه نه میرزانک آثارنده، نه ده اوکاعاد وثیقه لرده، بو قناعتی ویردجک هیچ بر شیشه تصادف ایدلمه مکده در.

«میرزا شفیع» ک آثارینه کنجه، تورکجه و فارسی اولارق، «سلمان ممتاز» ک نشر ایتدیکندن فضله، هنوز برشی الله ایدیلمه مشدر. بونلرک بر قسمی آذری تورکجه سیله بر قسمی ایسه فارسیدر. بوشعرلردن میرزانک «واضح» تخلص ایتدیکی میدان حقیقور:

واضح از خاک سر آرد به نسیم درد دوست
کشته عشق بلی زنده توان کشت بوی

•

کفر عشقنک یتشوب بر یره کیم ای کافر
دیسهر واضحه بهتاندی مسلمان سوسنی

میرزا شفیع اینی بر شاعر اولدیغنی کبی، فوق العاده ماهر بر صنعتکار منشی ایدی. حقنده «فریدریخ روزین» بویله سویله مکده در [۱]: «بوده نشتت واسطه سیله کسب شهرت ایدن میرزا شفیع، تورکجه [تاتارجه] و فارسی فوق العاده کوزل شعرلر (قطعه لر)

یازمق قابلیتنه مالک ایدی ... فقط بوراده نظر دفته آلمالیدرکه ، فارسی قطعه لر یازمق ، آلمانجه قطعه لر یازمق کبی قولای برشی دکادر . بوندن ده آکلاشیلورکه ، میرزا یالکز برماهر شاعر دکا ، عینی زمانده صنعتکار بر خطاط و منشی ایمش .

میرزا حقننده بو قدر مختصر معلومات ویردکن صو کرا ، برازده « سلمان ممتاز » ک نشر ایندیکی کوچوک رساله حقننده بر قاج سوز سویله مک ایستردم . فقط « سلمان ممتاز » ، میرزا حقننده یکی هیچ بر معلومات ویرمه دیکی کبی ، یازدینی کوچوک مقدمه ده تمامیه قیمت علمیه دن محروم دن . چونکه ، برایکی یا کلیش روس مأخذندن باشقه ، هیچ بر مأخذ مراجعت ایده مه مشدر . « پروف سور قره لیتس » کده سویله دیکی وجهله ، « سلمان ممتاز » ک شاعر حقننده ویردیکی معلومات ، دابا بوندن الی سنه اول میرزا شفیعک حیاتی حقننده بیلمش اولدیغمز دن ده دوندن ؛ اونک بزجه یگانه مزیتی ، میرزا نک شعرلرینی نشر ایتمه سنده در .